

Ivan Fuček

DIMENZIJE ISPOVJEDNOG PRIZNANJA

Izvanredan je doprinos književnika i pjesnika u tumačenju ispovijedi.

Dante nam u 30. i 31. pjevanju »Čistilišta« pruža veoma slikovito izrečenu teologiju ispovijedi, tj. samog priznanja grijeha ili optužbe.

Beatrice je rano umrla i Dante joj se iznevjerio. Dok hoda »Čistilištem«, on dolazi na veliku rijeku Lethe. Ugleda kako se bogato urešena kola približavaju prema njemu. U njima je Beatrice. On je prepoznaje. Njihov se dijalog pretvara u potresnu ispovijed, priznavanje grijeha. Beatrice, koja istodobno preuzima oznake Crkve, dokazuje Danteu njegovu nevjeru. Pjesnik je duboko zahvaćen kajanjem. Posramljen ukorom, kroz suze priznaje grijeh:

*Uzdahnuv gorko, jedva glasa stekoh . . .
Plaćući rekoh: 'Zemaljske me stvari
dražima lažnim zavedoše s puta,
čim mi se skrise vašeg lica čari' (31, 31 — 34).*

Ispovjedni dijalog dosiže vrhunac kad Beatrice poziva Dantea da je pogleda. On to učini. Ali ona je okrenuta prema Kristu, »orlolavu«, koji u sebi sjedinjuje dvije naravi. Pogled na Beatrice za Dantea je identičan s najdubljom spoznajom samoga sebe, s gorkim kajanjem:

*Sada me stade kopriva da žari
kajanja, te zamrzih iz svih sila
haš nekoć najprivlačnije mi stvari (31, 79).*

Odgovor koji dobiva raskajani Dante, jest apsolutija — odrješenje:

*Asperges me čuh pjesmu, sladost pravu,
što se ne hi pamtit ni opisat dala (31, 97).*

Zaroniše ga u rijeku Lethe i uvedoše u impozantno društvo s »orlolavom« i s Beatrice. To je plod ispovjednog priznanja i kajanja: ponovno dobiveno zajedništvo s Kristom i Crkvom («Communio sanctorum»), koje je simbolizirano s »orlolavom«, s Beatrice i skupinom žena.

Želimo progovoriti o tri dimenzije ispovjednog priznanja. Ono treba da je iskreno, da je odavanje hvale Bogu i da je čin vjere.

Iskreno očitovanje

Sjetimo se poznatog dirljivog priznanja velikog književnika i mislioca Paula Claudela. Malo ćemo pabirčiti po njegovim autobiografskim zapisima. Oni nas uvijek duboko zahvaćaju, jer u njima otkrivamo sami sebe.

»... Živio sam nemoralno i zapao sam malo-pomalo u stanje zdvojnosti ... Na vjeru sam potpuno zaboravio te sam svojim neznanjem bio i prema vjeri potpun divljak.«

Prvo svjetlo istine bilo mu je darovano u času susreta s knjigama velikog pjesnika Artura Rimbauda. Ove su mnogo pridonijele formiranju njegova mišljenja. »Lektira 'Prosvjetljenje', a za nekoliko mjeseci kasnije 'Neko vrijeme u paklu' bila je događaj moga života«, tako ispovijeda. I nastavlja: »Te su knjige prvi put prodrle u moju materijalističku tamnicu i pružile mi živ, gotovo fizički utisak vrhunarnosti. Ali osjećaj, kako me zdvojnost hoće udušiti, ostao je isti.«

Slijedi opis središnjeg događaja Claudelova čitava života:

»25. prosinca 1886. pošao sam u katedralu 'Notre Dame de Pariš' da prisustvujem ponoćki. U to sam vrijeme počeo pisati te mi se činilo da bih u katoličkom bogoslužju mogao naći zgodno sredstvo i građu za svoj početnički diletantizam. U tom raspoloženju, rivan i guran od mnoštva svijeta, prisustvovao sam prilično veselo bogoslužju. Kako nisam znao što da radim, došao sam opet na 'Večernju'. Dječaci crkvenog zbora u bijelim ministrantskim košuljicama, kao i pitomci sjemeništa Sv. Nikole, upravo su započeli pjevati nešto što sam kasnije upoznao kao 'Magnificat'. Stajao sam među mnoštvom kod drugog stupa kraj ulaza na kor, desno, na strani sakristije.

I tu je proizveden događaj koji vlada cijelim mojim životom! U jednom času bila je moja duša potresena, i ja sam vjerovao. Vjerovao sam tolikom snagom prijanjanja, tolikim uzdignućem cijeloga svoga bića, tolikim uvjerenjem i tolikom sigurnošću, da odonda nikakve knjige, nikakvi zaključci razuma, nikakvi doživljaji prijašnjeg života nisu mogli potresti moju vjeru, da, uistinu, nisu je mogli ni taknuti. U jednom času imao sam neopisiv osjećaj djetinjstva Božjega, neizrecivu objavu ... Kako su ipak sretni oni koji vjeruju! I kada bi samo bila istina ... ? Jest, istina je! Bog

postoji. On je tu. On je isto tako osobna ličnost kao i ja. On ljubi mene. On me zove! Iz očiju mi potekoše suze, jecanje se istisnulo iz mojega srca, a ono nježno pjevanje povećalo je moju uzbuđenost.«

Prevarili bismo se kad bismo mislili da je Claudelova borba bila time završena. Naprotiv, time je tek započela. On sasvim otvoreno priznaje da ga je Crkva odbijala, svećenici i vjernici da su mu ulijevali odvratnost sve do mržnje i gadenja, da se nakon toga osjećao kao čovjek kojemu jednim zahvatom oderaše kožu da ga postave u sredinu nekog nepoznatog svijeta, u nečije tuđe tijelo. Bacio se na čitanje Pascalovih »Misli«, Bossuetovih »Razmatranja o evanđeljima«, Danteove »Božanske glume« i Kempisova »Nasljeduj Krista«. Ali borba je i dalje bjesnila. Priznaje:

»To je opiranje trajalo četiri godine... Upotrijebio sam sva moguća sredstva opiranja, jedno sam oružje za drugim morao puštati iz ruku, jer mi nije koristilo. Bila mi je pred očima velika kriza moje egzistencije, ova agonija mišljenja o kojoj govori Artur Rimbaud: 'Duhovni je boj brutalan kao i rat među ljudima. Teške li noći! Protekla krv puši se na mojim obrazima'.

Mladi ljudi koji lako izgube vjeru ne znaju koliko muke stoji da je ponovno nađu. Pomisao na pakao, pa i pomisao na sve ljepote koje bih, kako mi se činilo, morao žrtvovati u trenutku svoga povratka istini, odvrćala me od nje

Konačno sam primio u ruke neku protestantsku Bibliju, koju je nekoć neka protestantkinja darovala mojoj sestri Kamili... Prvi put sam tada čuo blag, a ipak tako odlučan glas Svetog pisma, koji nije više nikad prestao odzvanjati u mojem srcu. Isusa Krista sam dosad poznavao samo po Renanu, a vjerujući ovome lašcu nisam ni znao da se on (Isus) proglašio Sinom Božjim. Svaka riječ, svaki redak kažnjavao je veličanstvenom jednostavnošću drzovite izjave lašca otpadnika i otvarao mi oči. Priznavao sam s rimskim satnikom: Da, Isus je Sin Božji. On se meni, Pavlu, među svima javio i obećao mi svoju ljubav, ali i osudu, ako ga ne budem slijedio. Da, meni nije potreban potanji nauk o paklu, ja sam u njemu već sproveo svoje 'vrijeme'. Ovo mi je nekoliko sati bilo dovoljno da me uvjere da je svagdje ondje pakao gdje nema Krista

Tako je govorio novi čovjek u meni. Ali stari se čovjek opirao svim silama i nije se htio predati novom životu, koji se pred njim otkrivao... Međutim, prolazile su godine, a moj je položaj ostao nesnosan. U potaji sam molio Boga sa suzama ... Svakog dana su moje isprike bivale slabije, a Božji zahvati žešći... Kako sam samo mogao naći toliko srčanosti da mu se oprem?«

Međutim se Claudel bio susreo s nekom udatom ženom. Našao se, priznaje, u položaju kralja Davida pred Urijinom ženom Bat-Šebom. Bili su podlegli, kako opisuje u drami »Razdioba podneva«. Brzo se po-

digao. Tek u trećoj godini borbe ispovjedio se po prvi put. »Ponižen i ogorčen izašao sam iz ispovjedaonice, te sam se vratio tek nakon godinu dana. A onda sam napokon bio prisiljen da se prignem potpuno.« U crkvi sv. Medarda susreo je divna svećenika abbea Villeaumea. »On je postao mojim duhovnim vođom i mnogo poštivanim duhovnim ocem, čiji sveti zagovor još i danas ćutim u svojoj duši.«

Tek onda, dakle, kad se iskreno ispovjedio, tek onda je osjetio pravo oslobođenje.

U posve drukčijim povijesno-duhovnim uvjetima susrećemo u romanima Georges-a Bernanosa pokornike i ispovjednike. Kroz mnoge njegove romane provlači se motiv ispovijedi, priznanja i optužbe. Istina se pomalo razotkriva u ispovjednom dijalogu poput krajolika u jutarnjim tracima sunca. Kod toga se često pokornik brani sa svom duševnom, nerijetko čak i fizičkom snagom.

Ispovjednik pak sa svoje strane mora mnogoput upotrijebiti skoro nadljudsku energiju da bi pokornikovu dijagnozu priveo cilju. Tek u kasnijim romanima pobjeđuje spoznaja da se ispovjednik u ispovjednom dijalogu ne smije nadljudski boriti s pokornikom. Pobjeđuje onaj koji u jednostavnoj hladnokrvnosti arskog župnika, Ivana Vianneya, iz čiste ljubavi vrši ulogu žive svetosti koja mu se daje u sakramentu pomirenja.

Spomenimo samo »Dnevnik seoskog župnika«, gdje je prevladano ono samomučilačko. Seoski župnik iz Ambicourta kaže na kraju dnevnika: »Lakše je misliti da mrzimo same sebe. Milost je moći zaboraviti na sebe. Ali ako bi sva oholost umrla u nama, milost nad milostima bila bi ponizno voljeti sama sebe kao bilo koji od patničkih uđova Isusa Krista«.

S takvim poniznim stavom kod Bernanosa svećenik mora obavljati svoj dio u ispovjednom razgovoru, pri priznavanju krivnje i optužbe grijeha pokornika, kao što to i sama narav ispovijedi zahtijeva.

U hvali Bogu

U novom »Redu pokore« čitamo: »Da bi postigao spasonosni lijek pokore, vjernik mora po raspoređbi Božjeg milosrđa ispovjediti svećeniku sve, i pojedine teške grijeha kojih se, nakon ispita savjesti sjeća (7a)... Osim toga, često i pomno pristupanje ovom sakramentu veoma je korisno i kao ustuk lakim grijesima« (7b).

Ispovijed je »confessio« — priznanje. Vršiti se u ispovjednom dijalogu sa svećenikom, po tajanstvenom, božanskom oslobađajućem činu odrješenja. Uvijek smo u opasnosti, a to nam mnogostruko potvrđuje povijest Crkve, da priznavanje grijeha shvatimo formalistički kao neko izvanjsko nabranje čina, pa na to stavimo temeljni naglasak sve do neke vrste

materijalne cjelovitosti. Uvijek smo u opasnosti da manje važnosti podamo samoj skrušenosti srca, kajanju, iskrenom obraćenju, odlučnom stavu, koji više ne želi paktirati s grijehom.

Kakve bi dimenzije moralo imati solidno priznavanje grijeha, vidi se iz samog početka »Ispovijesti« sv. Augustina. Priznati grijeh isto je što i podati hvalu Bogu. Augustin počinje svoje očitovanje ovako:

»Velik si, Gospodine, i hvale dostojan veoma (Ps 145, 3); velika je tvoja snaga, i mudrosti tvojoj nema mjere (Ps 147, 5).

I hvaliti te želi čovjek, sićušan djelić tvoga stvorenja, čovjek koji svuda sa sobom nosi svoju smrtnost, koji nosi sa sobom svjedočanstvo svojega grijeha i svjedočanstvo da se 'oholima protiviš' (Jak 4, 6; 1 Pt 5, 5).

Pa ipak te želi hvaliti čovjek, sićušan djelić tvoga stvorenja.

Ti ga potičeš da traži radost hvaleći tebe, jer si nas stvorio za sebe, i nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi.«

U tom svjetlu valja čitati cijelo Augustinovo priznanje. Sjetimo se samo potresnih fragmenata petog poglavlja osme knjige, gdje u smislu poslanice sv. Pavla Rimljanima (usp. 7) opisuje svoju borbu između tijela i duha:

»Moju je volju držao u ropstvu neprijatelj i ondje mi skovao lance i u njih me sapeo. Jer iz pokvarene volje porila se požuda, i dok sam robovao požudi, rodila se navika, i kako se nisam opirao navici, rodila se nužda. I kao kakvim karikama međusobno povezanima — zato sam to i zvao lancem — držalo me sapeto kruto ropstvo. Nova pak volja, koja je u meni klijala, da te nesebično štujem i da želim uživati u tebi. Bože, ti jedina sigurna radosti, još nije bila sposobna da svlada prijašnju, koja je ojačala dugom navikom. Tako su dvije moje volje, jedna stara, druga nova, jedna tjelesna, druga duhovna, bile u međusobnom sukobu i svojom neslogom kidale moju dušu . . .

Ali ja sam još uvijek bio vezan uz zemlju te sam odbijao da za te vojujem, i toliko sam se bojao da se ne riješim svih okova koliko bih se trebao bojati da ne ostanem u okovima.

Tako me je teret ovoga svijeta, kao u snu, slatko pritiskivao, a misli kojima sam o tebi razmišljao bijahu slične pokušajima onih koji hoće da se probude, ali ponovno zapadaju u san jer ih svladava njegova težina . . . Nisam, naime, znao što da ti odgovorim kad si mi govorio: 'Ustani ti koji spavaš, probudi se od mrtvih, i rasvijetlit će te Krist' (Ef 5, 14). Sa svih si mi strana pokazivao da govoriš istinu, ali ja uopće nisam znao što da ti odgovorim, iako svladan istinom, osim tromih i pospanih riječi: 'Odmah! Evo odmah! Počekaj malo!' Ali to 'odmah i odmah' nije imalo kraja, a 'počekaj malo' otezalo se nadugo... Zakon grijeha, to je sila navike koja vuče i drži duh i protiv njegove volje istim pravom kojim u nju dragovoljno upada.«

Romano Guardini ispravno ocjenjuje da je cijela Augustinova knjiga »Ispovijesti« jedno jedincato veliko priznanje. Priznati svoju krivnju u ispovijedi, prema tome, ne znači sebe nekako dvojbeno ili dvoznačno opisati šturim i dvoličnim izrazima tako da se ispovjednik mora truditi da bi te zagonetke i rebuse ispravno riješio. Nažalost, ima ih koji se tako ispovijedaju. A ima ih u novije vrijeme koji čak misle da se takva dvojbenost krije pod izrazom »confessio« — priznavanje. »Confiteri« je latinska riječ uzeta iz liturgijskog govora, a znači isto što i svojim Iskrenim stavom veličati Boga i slaviti ga; spoznati tko je Bog i što on radi, pa to spoznato iznijeti preda nj u dostojanstvenoj riječi. »Priznati« ili »očitovali« sebe kao grešnika znači, dakle, iznijeti Istinu onako kako zasvijetli u životu onoga koji je priznaje. Takvo je priznanje Istine neponovljivo, a budući da se odnosi samo na njega, ne može se ničim zamijeniti. Priznati se takvim kakav jesam, znači odati počast Bogu. Zato je to I za samoga Boga jedincato, jer je on svakome čovjeku, pa također i meni kao pokorniku, »moj osobni Bog«.

Jasno je, s time nema veze nikakvo nakaradno »priznanje«, kad netko u Ispovijedi sebe hvali, jer da je učinio ono dobro, da je pomogao dok drugi nisu, da je vrijedan, a drugi da su loši.

Takvu protusliku pravog priznanja Imamo kod Thomasa Manna u »Ispovijestima sljepara (hohštaplera) Felixa Krulla«. To nije »confessio« u smislu odavanja časti Bogu, u čijoj je milosnoj prisutnosti pokornik u položaju da sam Iskreno stane pred svoju istinu. »Ispovijesti sljepara Felixa Krulla« jesu priznanja čovjeka koji je sam u veličanju sama sebe. Svoje najdublje zadovoljstvo nalazi u samohvali. Bez kajanja opisuje svoj lažan život kojim vara svijet, dok se ovaj daje varati. Bit je njegova života u samodopadnom priviđenju. Krull se hvali svojom nadarenošću, sposobnostima, izobrazbom, završenom školom, mada je sve to lažno, šuplje i bez ikakve Istinske jezgre. Hvali se svojim, inače ružnim rukopisom, kvalitetama kojih nema, nastupima, rječitom privlačnošću. I zato su »Ispovijesti Felixa Krulla« uživalačka samodopadna lažna hvalisavost. Istina je sasvim obrnuta.

Znamo dobro: takvih ljudi ima. Oni lažu, jer moraju Ispasti bolji, ljepši, uvaženiji. Lažu i počnu vjerovati svojim lažima. Lažu i godinama žive u lažima.

U proživljenoj vjeri

I, napokon, treća dimenzija priznanja grijeha jest Ispovijed vjere. Novi »Red pokore« kaže da je »slavljenje ovog sakramenta uvijek čin kojim Crkva obznanjuje svoju vjeru« (7b).

Onaj koji prima sakrament pomirenja, taj kaže svoje »da« na sav Misterij, na cjelovit poklad vjere. On bar uključno kaže svoje »da« Bogu kao trojstvenom Bogu ljubavi; kaže svoje »da« Isusu Kristu raskom i uskrsnom, kao i univerzalnoj pomirbenoj snazi njegova križa; kaže svoje »da« Crkvi kao Kristovu Tijelu i samom sakramentu pomirenja, kaže svoje »da« svim sakramentima i sredstvima milosti kao definitivnim znakovima i stvarnostima spasenja.

Izuzmemo li iz tog sklopa samo jedan od nabrojanih elemenata, oduzeli smo sakramentu pokore osnovicu koja omogućuje sam sakrament. Naime, da bi netko valjano uzmogao primiti sakrament pomirenja, treba da ima vjeru i skrušeno srce. Tko, dakle, prima taj sakrament, taj kaže svoje »da« svemu ostalome što taj sakrament omogućuje. U tom smislu je također ispovijed priznanje, jer se priznavanje grijeha ne sastoji samo u pukom nabranju. Pod tim vidom ono je izvrstan čin ispovijedi naše katoličke vjere.

Razgovaram sa studentom obraćenikom, koji je generalnom skrušenom ispovijedu stavio točku na sav prijašnji raspušteni život. Već godina – ma živi trajno u Božjoj milosti.

– Jesi li bio sretniji prije obraćenja, smireniji nego sada?

– Ni govora. Bio sam nesretan, živčan i rastrojen.

– Nedostaje li ti sada ono što ti je pružala požuda kad si je na svaki način nastojao zadovoljiti?

– Sada se osjećam slobodnim, novim čovjekom!

– A imaš li, možda, više napasti sada, kad živiš neporočno, ili si više napasti imao onda kad si živio u trajnom grijehu?

– Ne može se usporediti. Tada sam imao više napasti. Ne kažem da me i sad ne spopadnu, ali sam stekao način borbe, svladavam ih razmjerno veoma lako. Ne mogu vam reći koliko sam radosniji, zadovoljniji, svježiji za svaki rad, sposobniji; ponekad sam pun elana i nekog nadzemaljskog oduševljenja.

Da završimo! Nakon Pascalove smrti našli su u unutrašnjoj strani njegova kaputa jedan ušiveni »Zapis«. Taj zapis skriva duboku tajnu doživljenu u roku od dva noćna sata, koja je na čitav život stavila toliko snažan pečat da mu je život bio velika ispovijed. Poznata knjiga njegovih »Misli« je ta ispovijed, koja je nadahnjivala ne samo jednog Claudela, nego plejade kršćana, čak ateista.

A spomenuti zapis doslovce glasi:

»Ljeta Gospodnjega 1654.

U ponedjeljak 23. studenoga, na dan svetoga Klementa, pape i mučenika, i drugih u listi mučenika,

uoči svetoga Krizogona, mučenika, i drugih,

oko deset i pol sati navečer do oko dvanaest i pol.
VATRA! (vjerski zanos, moja primj.).
»Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljev«,
ne filozofa i učenjaka.
Sigurnost. Sigurnost. Osjećanje. Radost. Mir.
Bog Isusa Krista.
Deum meum et Deum vestrum (Boga mojega i Boga vašega).
»Tvoj je Bog moj Bog.«
Zaborav svijeta i svega, osim Boga.
Do njega se dolazi samo putovima koje ukazuje Evandelje.
Veličina ljudske duše.
'Oče pravedni! Svijet te nije upoznao, ja te upoznah.'
Radost, radost, radost, suze od radosti.
Rastao sam se od njega:
Dereliquerunt me fontem aquae vivae (Narod moj... ostavi mene,
izvor žive vode).
'Bože moj, zar ćeš me ostaviti?'
Neka se ne rastavim od tebe zauvijek!
'A ovo je život vječni: da upoznajete tebe, jedinoga istinskog Boga,
i koga si poslao — Isusa Krista.'
Isus Krist.
Isus Krist.
Rastao sam se od njega; pobjegao sam od njega, zatajio ga, raspeo!
Neka se nikad od njega ne rastavim!
On se može sačuvati samo na putovima na koje ukazuje Evandelje.
Odricanje potpuno i radosno.
Pokoravanje potpuno Isusu Kristu i mome ispovjedniku.
Vječno u radosti za jedan dan iskušenja na zemlji.
Non obliviscar sermones tuos (Riječi tvojih neću zaboraviti).
Amen.

Tako je Blaise Pascal svoje priznanje i svoje obećanje trajno nosio sa sobom: u kaputu i u srcu. Blago nama ako se, ne velim u džepu, nego u našem srcu nađe »zapis« sa sličnim priznanjem!